

Niina Kuusisto

ESTEETTÖMYYSKIERROS -
KÄYTTÄJÄARVIOINTI KOKEMÄKELÄISISSÄ
PALVELUPISTEISSÄ

Fysioterapian koulutusohjelma
2015

ESTEETTÖMYYSKIERROS - KÄYTTÄJÄARVIOINTI KOKEMÄKELÄISISSÄ PALVELUPISTEISSÄ

Kuusisto, Niina
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Fysioterapian koulutusohjelma
Marraskuu 2015
Ohjaaja: Tuominen, Hanna
Sivumäärä: 43
Liitteitä: 3

Asiasanat: Esteettömyys, saavutettavuus, kartoitus

Opinnäytetyössä selvitettiin, miten Kokemäen keskustan valituissa palvelupisteissä esteettömyys ja saavutettavuus toteutuvat. Palvelupisteiden fyysistä esteettömyyttä ja palveluiden saavutettavuutta tarkasteltiin erityisesti pyörätuolia käyttävän henkilön mukaisesti. Selvitys toteutettiin arvioijan kanssa esteettömyyskierroksella. Tarkkailussa olivat palveluympäristöt, joita työn tilaaja yleisimmin käyttää arjessaan. Tavoitteena oli esteettömyyskierroksesta saatujen tulosten ja kokemusten perusteella laatia toimenpide-ehdotukset toimipisteistä kohteen esteettömyyden parantamiseksi. Raportissa tuodaan esille lisäksi esimerkiksi kustannusten näkökulma sekä lain määräämät edellytykset. Erilaiset osa-alueet vaikuttavat esteettömyyden mahdollistamisen osaksi luontevaa arkista toimintaa.

Tutkimus tehtiin tilaajan toiveesta ja ennakkokäsityksistä, että palvelupisteissä ilmenee esteitä pyörätuolia käyttäville. Työn menetelmänä käytettiin aktivoivaa osallistuvaa havainnointia eli toimintatutkimusta. Esteettömyyskierroksia tehtäessä käytettiin apuna Invalidiliiton asiakaspalvelutilojen esteettömyyden tarkistuslistaa sekä liiton ESKEH-hankkeessa kehitettyä rakennetun ympäristön esteettömyyskartoitusmenetelmää. Kohteet kartoitettiin lomakkeen pohjalta sisätiloista ja ulkoa sisäänkäynnin edustalta. Kartoitukseen liitettiin arvioijan käyttäjäkokemukset.

Palvelupisteiden tilat olivat pääasiallisesti toimivia liikkumisesteisille henkilöille. Esteitä ilmeni kohteiden sisäänkäynnin yhteydessä sekä kalusteissa tai niiden järjestyksessä. Tilat olivat tarkoituseriinsä nähden sopivia ja tarvittaessa muokattavissa, esimerkiksi muuttamalla tilan hyllyjärjestelyä tai muutoin siirtämällä kalusteita toisiin. Henkilökunta muokkasi tilaa tarvittaessa pientoimin, esimerkiksi asettamalla kiilan tuulikapin oven aukipitämiseksi. Lisäksi kaikkien kohteiden henkilökunta otti yleisesti tarkastellen asiakkaansa hyvin huomioon.

Esteetön ympäristö on hyödyllinen ja sopii kaikille, mutta toisille se on toimimisen ehdoton edellytys. Tuloksien perusteella esteettömyyden ja saavutettavuuden toteutuminen Kokemäen valituissa palvelupisteissä oli pääasiallisesti hyvällä tasolla. Tietoisuuden lisääminen aiheesta oli osa-alue, jossa saatiin selvästi positiivisia muutoksia välittömästi aikaan.

ACCESSIBILITY ROUNDS - USERS' ASSESSMENT OF SERVICES IN KOKEMÄKI

Kuusisto, Niina

Satakunnan ammattikorkeakoulu, Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme in Physiotherapy

November 2015

Supervisor: Tuominen, Hanna

Number of pages: 43

Appendices: 3

Keywords: Design for All, accessibility, assessment

The purpose of this thesis was to find out how Design for All and accessibility were implemented in the service units in the centre of Kokemäki. Design for All and physical accessibility were considered from the perspective of the people who use a wheelchair. The account was carried out with an evaluator in an accessibility round. In particular, the most often used services were taken under consideration. The aim was to draw up suggestions on the improvement of accessibility on the basis of the results and experiences received in the accessibility rounds. In addition, the report highlights costs and the requirements based on legislation. There are several issues which affect the process of making accessibility a natural part of everyday functions.

The thesis is a commissioned study and it was based on the preconceptions that there are hindrances in the service units for people who use a wheelchair. The method of the thesis was participatory observation, i.e. action research. When the accessibility rounds were made, a checklist on accessibility was used to check the accessibility of the facilities of the client services. This checklist has been drawn up by the Finnish Association of People with Physical Disabilities. Another method used in the accessibility rounds was the accessibility charting method of the Association. The targets were charted on the basis of a questionnaire both from indoors and from the front of the entrance. The user experiences were attached to the chart.

The facilities of the service units were mainly suitable for people with physical disabilities. However, there were problems related to the entrances and furniture and its arrangement. The facilities were suitable for their function and changes could be made if necessary, for example the shelves could be changed and the furniture moved. The staff made small changes, when necessary. They could for example insert a wedge under the door to keep the door open. In general, the members of the staff were very considerate towards their clients

An accessible environment is useful and suitable for everyone. However, for some people it is a necessary prerequisite for everyday functions. The results show that in general accessibility was at a good level in the chosen service units in Kokemäki. Positive changes were also received immediately in the awareness of accessibility.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	ESTEETTÖMYYS JA SAAVUTETTAVUUS	7
2.1	Esteettömyys	7
2.2	Saavutettavuus	8
2.3	Lain määräämät edellytykset	9
3	ESTEETTÖMYYDEN ARVIOINTI.....	11
3.1	Liikkumisympäristön esteettömyys	11
3.2	Esteettömyyskierros	12
3.3	Esteettömyydestä tiedottaminen ja kehittämissuhteet	12
3.4	Rakennuskustannukset.....	13
4	OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET	14
5	TYÖSSÄ KÄYTETTÄVÄT MENETELMÄT	14
5.1	Aktivoiva osallistuva havainnointi	14
5.2	Tutkimuskohteet	16
5.3	Julkaisut esteettömyyden tarkastelun tukena	16
5.4	Käyttäjäravioijan kuvaus	17
6	ESTEETTÖMYYSKIERROKSEN TULOKSET.....	17
6.1	Kokemäen apteekki.....	18
6.2	Alko Oy Kokemäki	24
6.3	Satakunnan osuuskauppa/S-market Kokemäki.....	30
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	38
8	POHDINTA.....	39
8.1	Menetelmien pohdinta	39
8.2	Tulosten tarkastelua	40
	LÄHTEET.....	43
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Suomessa on vähitellen saatu viimeisten vuosikymmenien aikana muutosta suunnittelu- ja rakennuskäytäntöön. Ihmisryhmien tarpeet otetaan entistä paremmin huomioon. Kun 1960-luvun alkupuolella lähtökohtana olivat henkilöautot, niin vasta vuosikymmenen lopulla huomioitiin sellaisia arvoja kuten lasten oikeudet tai kevyen liikenteen tarpeet. Aikuisen miehen mittoja ja toimintakykyä pidettiin rakennussuunnittelun perustana 1970-luvulle asti. Vasta vuonna 1973 liikunta- ja toimintarajoitteisten henkilöiden tarpeet on ensimmäisen kerran huomioitu laissa. Tällä hetkellä esteettömyyttä ja saavutettavuutta voidaan pitää termeinä, jotka ovat tunnettuja rakentamisessa jo melko hyvin. (Könkkölä 2010). Huolimattomia ratkaisuja rakennuksien suunnittelussa ja toteutuksissa tehdään kuitenkin yhä ja Suomessa on valitettavan paljon vieläkin rakennuksia, joissa ei ole huomioitu esteettömyyttä ja saavutettavuutta tarpeeksi hyvin. (Kynnys ry 2011). Vanhojen rakennusten korjaustyöt esteettömyyden edistämiseksi saattavat olla hankalia. Rakennettuun pohjaan on vaikea yleensä sovittaa haluttua esteettömyyttä tukevaa korjaustoimenpidettä, esimerkiksi hissien sovittaminen porrashuoneeseen. Rakennuksen suuresta historiallisesta painoarvosta johtuen korjaustoimenpiteet voivat olla myös mahdottomia toteuttaa. Toimenpiteitä suorittaessa huomioon on otettava työn vaatimat moninaiset tekijät kuten rakennustaiteellinen herkkyyks ja teknillinen asiantuntemus, kuitenkin niin että rakennussäännöksistä tai suunnitellusta budjetista ei poiketa. (Korjausrakentamisen viranomaisohjauksen [www-sivut 2015](#)).

Esteettömyyden edistämällä tarkoitetaan yksilön ja ryhmien osallisuuden sekä yhdenvertaisuuden vahvistamista erilaisin tavoin ja se on edellytyksenä yhteisön ja yhteiskunnan hyvinvointiin sekä menestymiseen. Monikulttuurisuus, ikäihmiset ja yhteiskunnan aktiivinen ote haastavat vallalla olevia esteettömyyskäsitteitä. Samanaikaisesti uusien osallistumisen muotojen mahdollistama edistynyt tieto- ja viestintäteknologia. (Korhonen & Soininen 2013, 67.)

Täysin esteettömän ympäristön aikaansaanti ei ole itsestään selvää eikä helppoa. Tilojen käytettävyyden perusteet tulee tuntea ja suunnittelutyö on aloitettava varhaisessa vaiheessa toimintaa. Huolellisesta ja hyvästä pohjatyöstä huolimatta esteettömyyteen

heikentävästi saattaa vaikuttaa ulkopuoliset tilasta riippumattomat tekijät, kuten julkisen liikenteen käyttömahdollisuudet tai yksilön toiminta.

Moni liittää esteettömyyden ja saavutettavuuden vain pyörätuolin käyttäjiin vaikuttavina. Todellisuudessa se on paljon muuta ja yhä suuremmalla osalla väestöstä tietoisuus asiasta kehittyy jatkuvasti. Asiaa pidetään tärkeänä. Elämänsä aikana ihminen törmää tilanteisiin, jossa esteettömyys koskee juuri yksilöllisesti häntä itseään. Esimerkiksi hetkellisen vamman, operaation tai vanhemmuuden aikana, silloin kun hän tarvitsee kyynärsauvoja liikkukseen, pyörätuolia kuntoutuakseen tai lastenvaunuja kuljettaakseen lastaan tai lapsiaan. Elämäntilanne määrittelee yllättävän paljon toimintakykyä. Ilman esteetöntä ajattelua tulee elämäntilanteesta johtuvista vaiheista hankalia ja ongelmallisia. Asenteiden korostaminen ja omat teot esteettömyyden suhteen ovat tärkeämpiä mitä uskoisikaan. Kyseessä voi olla oma tai läheisen ihmisen tulevaisuus ja siitä selviäminen. Historiasta on harpattu suuria askelia eteenpäin, sillä ympäristössämme ollaan menossa esteettömään suuntaan. Tästä huolimatta tarvitaan vielä paljon työtä, jotta tasa-arvo saataisiin täysin toteutumaan esteettömyyden näkökulmasta ja saavutettavuus olisi taattua ympärillämme. Ajattelemattomuuteen kannattaa kiinnittää erityisen tarkkaa huomiota, nimittäin sen vuoksi esteettömyydessä yleisimmin syntyy pieniä ongelmia. Tulevaisuus on kuitenkin valoisa, mahdollisuudet kasvavat ja asenteet ovat kehittyneet. Nykyaikaisessa rakentamisessa esteettömyys ja saavutettavuus ovat tärkeitä asioita.

Sain aiheeni opinnäytetyöhön tekemästäni sivutyöstä, jossa työskentelin henkilökohtaisena avustajana pyörätuolia käyttävälle henkilölle. Hänen luonaan käydessä henkilökohtaisen avustajan työtehtäviin lukeutuu esimerkiksi kodin ulkopuolisissa toiminnoissa avustaminen, joihin katsotaan kuuluvan mm. erilaiset asioinnit ja harrastustoiminta. Tämän kautta huomasimme yhdessä erilaisia ongelmia asiakaspalvelupisteissä, jotka rajoittavat pyörätuolissa toimivan asiakkaan mahdollisuuksia asiointiin. Kiinnostuksemme on noussut jo parin vuoden aikana ja nyt opinnäytetyön kautta voimme mahdollistaa tarkemman tutkailun kohteisiimme. Kartoitukseen osallistuneella arvioijalla on mahdollista saada tietoa kohteiden esteettömyydestä.

2 ESTEETTÖMYYS JA SAAVUTETTAVUUS

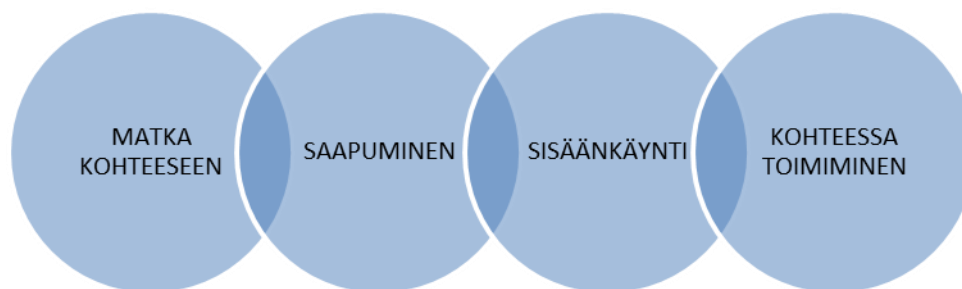
2.1 Esteettömyys

Esteettömyydessä toteutuu fyysinen, sosiaalinen, psyykkinen sekä kulttuurinen ja taloudellinen ympäristö siten, että sen parissa voi toimia yhdenvertaisena riippumatta toimintakyvystään. Esteettömyys- sanalla siis tarkoitetaan yhdenvertaista mahdollisuutta kaikkien ihmisten osallistua yhteiskunnan toimintaan omana itsenään. Esteettömyyden perinteinen näkemys tunnetaan niin, että tila on liikkujalle esteetön, tällä viitataan ympäristöön. Usein ajatellaan, että tilat ovat siis muokattu kaikille liikkumiskelpoisiksi. Kyse on kuitenkin jostain laajemmasta ilmiöstä, vaikka liikkumisen esteettömyys on hyvä ajatella peruslähtökohtana. (Invalidiliitto 2009, 7.) Liikkumisen lisäksi huomioon otetaan myös näkeminen, kuuleminen ja ymmärtäminen (Esteettömyystiedon keskus 2015). Esteetön liikkuminen mahdollistaa liikkumisen ja toimimisen helppoutta, mutta se myös luo turvallisuutta. Osalle meistä se on toimivan arjen kannalta välttämätöntä (Invalidiliitto 2009, 7).

Esteettömyys on esimerkiksi myös sitä, että tavaroiden kuljettaminen, siivous ja tilojen huolto helpottuvat, kun ei ole kynnyksiä, portaita tai jyrkkiä luiskia. Ympäristö tai rakennus määritellään esteettömäksi, kun se on käyttäjille toimiva, turvallinen ja miellyttävä ja mahdollistaa kulun ympäristön tai rakennuksen kaikkiin tiloihin myös kerrostasoista riippumatta. Esteettömyys sopii kaikille, sillä se on luonnollinen osa suunnittelua, eikä sitä tule nähdä erityisratkaisuna. (Esteettömyystiedon keskus 2015.) ”Ei riitä, että pääsee sisälle, täytyy myös pystyä toimimaan.” (Laitinen 2013, 64.)

Esteettömyyteen pyrkimisellä mahdollistetaan sopivia ja toimivia ratkaisuja kaikille yhteiskunnan jäsenille. Esteettömyyttä tarvitsevat eri tavalla vammaiset tai toimintarajoitteiset yksilöt kuten heikkokuuloiset, heikkonäköiset, liikuntaesteiset, ja heikkolihasvoimaiset. Jossain vaiheessa elämää jokainen yksilö kohtaa jonkinlaisia toimintarajoitteita. Esteettömyys voidaan katsoa kaikille tarpeelliseksi. Käytännössä tarkastelun esteettömyys kuitenkin korottaa etenkin toimintarajoitteisten yksilöiden mahdollisuuksia osallistumiseen. (SFS- käsikirja 48-1 2010, 6.)

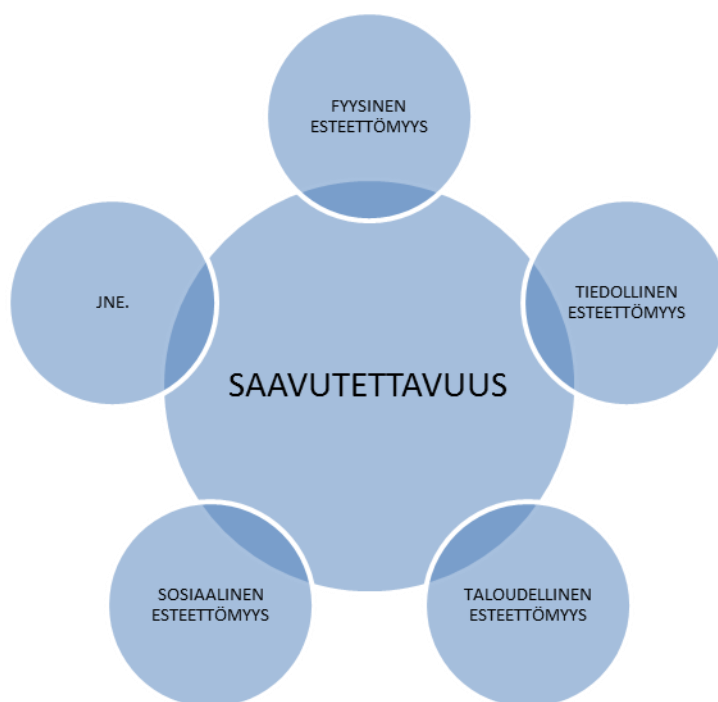
Esteettömyys vaatii prosessina sen jatkuvaa kehittämistä. Kun saadaan esteettömyyden perusteet kuntoon, voidaan keskittyä pienempiin yksityiskohtiin. Tämä on eräänlainen haaste, johon voidaan vastata hyvällä suunnittelulla. Tulevaisuudessa esteettömyyden tarve tulee kasvamaan ympäristön laatutekijänä. Kohde ei ole koskaan täysin mahdoton. Aina on mahdollista tehdä jotain esteettömyyden kehittämiseksi. Hyvä tapa aloittaa prosessi on suorittaa esteettömyyskartoitus. Esteettömyydessä on katkeamaton ketju, jonka eri osa-alueet täydentävät ja ovat sidoksissa toisiinsa (Kuva 1). (Sikkilä 2011, 10)

Kuva 1. Esteettömyys on katkeamaton ketju (Sikkilä 2011, 13).

2.2 Saavutettavuus

Esteettömyys ja saavutettavuus käsitteinä kulkevat hyvin käsi kädessä ja niitä voidaan käyttää myöskin synonyymeinä. Rakennetun ympäristön esteettömyys, niin kutsuttu fyysinen esteettömyys on vain yksi osa-alue. Kun saavutettavuutta halutaan tarkastella kokonaisuudessaan, huomioidaan rakennetun ympäristön esteettömyyden lisäksi tiedollista saavutettavuutta eli viestintää, aistien avulla tapahtuvaa palveluiden saavutettavuutta, taloudellista saavutettavuutta eli hinnoittelun kautta tapahtuva saavutettavuus sekä kulttuurillista saavutettavuutta (Kuva 2). Näiden osa-alueiden katsotaan tukevan toisiaan. (Laitinen 2013, 62)

Kuva 2. Saavutettavuuden osa-alueita (Laitinen 2013, 63).

Saavutettavuus voidaan ajatella samana kuin osallisuus. Se on parhaimmillaan, kun palvelua käyttäessään henkilö ei edes huomaa käyttävänsä sitä. Mikäli henkilö ei jotain palvelua kykene käyttämään, se ei ole silloin saavutettava. Kohteen saavutettavuus määräytyy kokonaisvaltaisesti ajatellen seuraavanlaisesti. Ensimmäiseksi henkilön tulee päästä palveluun käsiksi, eli hänellä on esteetön mahdollisuus. Toiseksi tulee saavutettavuuden fyysinen mahdollisuus, jolloin henkilön pystyy käyttämään palvelussa vaadittua teknologiaa. Kolmanneksi henkilö ymmärtää ja pystyy hyödyntämään halumallaan tavallaan palvelun sisältöjä, jolloin on kyse sisällöllisestä saavutettavuudesta. (Nikkanen 2005.)

2.3 Lain määräämät edellytykset

Lainsäädäntö on keskeinen keino esteettömyyden edistämässä. Tästä huolimatta yhteiskuntapolitiikassa on mahdollista hyödyntää muitakin velvoittavuudeltaan eri vahvuisia menetelmiä kuten ohjeita ja suosituksia. Lainsäädäntö esteettömyyteen liittyen on erilaista alakohtaisesti. Rakentamisen alalla, viestintäsektorilla sekä sosiaali- ja ter-

veysalalla on omat sovelletut menetelmänsä esteettömyyden toteutumisessa. Esteettömyyden toteuttamiseen tarvitaan useamman organisaation toimivaa yhteistyötä ja organisointikykyä. (Kempainen 2008, 5)

Maankäyttö- ja rakennuslaki edellyttää luomaan sellaiset puitteet, joilla voidaan mahdollistaa kaikille saatavissa olevia palveluita, esteettömyyteen ja saavutettavuuteen liittäen. Uudelle rakennuskohteelle on asetettu tarkempia säännöksiä rakentamista, korjaus- ja muutostyötä sekä käyttötarkoitusta varten. Säännökset käsittelevät rakennusta sekä sen kulkuväylien ja hygieniatilojen mitoitusta, tasoeroja sekä kokoontumis- ja majoitustiloja. (Maankäyttö- ja rakennuslaki 132/1999, 117 e §.) Laki edellyttää, että rakennukselle on huolehdittu järjestelyt liikenteen kannalta tarkoituksenmukaisesti. Tällä ajatellaan etenkin joukkoliikenteen ja kevyen liikenteen toimintaedellytyksiä mahdollistamaan saavutettavuutta kohteeseen. Rakennuksesta edellytetään laissa myös, että hankkeeseen ryhtyvän on huolehdittava piha- ja oleskelualueiden suunnittelusta ja rakentamisesta. Tämä näkyy käyttötarkoituksesta, käyttäjämäärästä ja kerrosluvuista siten, että esteettömyys ja käytettävyys otetaan huomioon erityisesti lasten, vanhusten ja vammaisten henkilöiden kannalta. (Maankäyttö- ja rakennuslaki 132/1999.)

Ympäristöministeriö on luonut rakennusmääräyskokoelmaan F1 asetukset rakennuksen esteettömyydestä, jossa sovelletaan rakennuslain nojalla ohjeita esteettömästä rakentamisesta. Asetus on astunut voimaan vuonna 2005 maaliskuussa. Tästä F1 kokoelmasta löytyy määräykset, jotka ovat sitovia sekä ohjeet jotka sisältävät hyväksyttäviä ratkaisuja. Asetuksessa käsitellään saavutettavuutta kulkuyhteyden järjestämisestä ja tasoeroista sekä tiloja. Yleiset tilat, hygieniatilat, kokoontumistilat ja majoitustilat ovat tarkkailun kohteena. (Ympäristöministeriö 2014.) Maankäyttö- ja rakennuslain kolmannessa pykälässä edellytetään, että ”rakennuksen tulee olla tarkoitustaan vastaava, korjattavissa, huollettavissa ja muunneltavissa sekä, sen mukaan kuin rakennuksen käyttö edellyttää, soveltua myös sellaisten henkilöiden käyttöön, joiden kyky liikkua tai toimia on rajoittunut.” (Maankäyttö- ja rakennuslaki 132/1999, 117 §.) Samassa pykälässä mainitaan myös sellaisia esteettömyyden edellytyksiä, joita hallinto- ja palvelurakennuksen sekä muussa rakennuksessa olevien liike- ja palvelutilojen tulee toteuttaa tasa-arvon mahdollistamiseksi

Asuinrakennuksiin ja asumiseen liittyvien tilojen tulee täyttää liikkumisesteettömälle rakentamiselle asetetut vaatimukset. (Maankäyttö- ja rakennuslaki 132/1999, 117 §.)

3 ESTEETTÖMYYDEN ARVIOINTI

3.1 Liikkumisympäristön esteettömyys

Liikkumisympäristön esteettömyydellä tarkoitetaan kohteen esteettömiä kulkureittejä sekä apuvälineiden käytön huomiointia tilojen mitoituksessa ja varusteluissa. Konkreettisia esteitä ovat yleensä tasoerot sisäänkäynneillä tai sisätiloissa, kapeat kulkuväylät ja korkeat kynnykset. Nämä esteet voivat sulkea osan käyttäjistä kokonaan toiminnan ulkopuolelle. Esteettömiä ratkaisuja tulee voida käyttää itsenäisesti. (Laitinen 2013, 65.) Esteettömyyttä voidaan kartoittaa ja arvioida monin eri tavoin. Kartoitusmenetelmän valinta määräytyy tiedon tarpeesta ja sen käyttötarkoituksen mukaan.

Yhdenvertaiset toimimismahdollisuudet ovat esteettömyyttä. Ei ole kyse mielipiteestä vaan sopimuksesta, joka on sisällöltään määritelty rakentamismääräyksissä ja ohjeissa. Käytännössä rakennetun ympäristön esteettömyys tarkoittaa niitä perusratkaisuja joiden katsotaan toimivan ja parempaa ympäristöä kaikille. Tätä voidaan ajatella ympäristön laatutekijänä ja ihmisoikeutena. Esteettömyys on asia, jota kaikkien tulisi osata vaatia. Rakenteelliset seikat eivät yksinään kerro koko totuutta esteettömyydestä, vaan myös asenteet vaikuttavat sen toteutumiseen. (Laitinen 2013, 62–63.) ”Hyvä palvelu täydentää rakennetun ympäristön esteettömiä ratkaisuja, mutta ei korvaa niitä. ”Kyllä me autetaan” – asenne ei yksin riitä.” (Laitinen 2013, 65.)

3.2 Esteettömyyskierros

Esteettömyyskierros on yksi esteettömyyskartoituksen väline. Esteettömyyskartoitus on tarkkaa mittatietoa tuottava menetelmä, kun taas esteettömyyskierros eli kävelykierros selvittää sekä sidosryhmien tarpeita että rakennetussa ympäristössä havaittuja ongelmia. Esteettömyyskierroksessa esimerkiksi eri alojen ammattilaiset yhdessä liikumis- tai toimimisrajoitteisten henkilöiden kanssa kulkevat suunnitellun reitin mukaisesti ja keskustelevat havaituista ongelmista. (Invalidiliitto 2009, 7.)

3.3 Esteettömyydestä tiedottaminen ja kehittämisehdotukset

On tärkeää tiedottaa esteettömyydestä. Vaikka kehittämisehdotuksia ei heti voitaisikaan esteettömyyskartoituksista toteuttaa, saadaan kartoitusraportista siitä huolimatta arvokasta tietoa kohteesta. Tiedotuksessa voidaan hyödyntää esteettömyystietoa. Esimerkiksi kohteen olemassa olevat verkkosivut ovat oiva paikka tiedottaa esteettömyystilanteesta. Kohteen esteettömyystiedoissa on tärkeää kuvata itse kohdetta, ei käyttäjäryhmiä. ”Soveltuu liikkumisesteisille” ei kerro riittävän kattavasti. Tarkempaa on esimerkiksi kuvaus hissien tai wc-tilan olemassaolosta sekä mitoituksista. Esteettömyyttä voidaan pitää myös myyntivalttina. Etukäteistiedot kohteesta mahdollistavat asioiville arvion luomisen omista toimimismahdollisuuksista tiloissa. Kuvat ja kartat auttavat myös arvioimaan tilaa. Verkkosivuilta on hyvä myös löytyä yhteystiedot tarvittaessa lisätietojen saamiseksi. (Laitinen 2013, 74.)

Esteettömyyskartoitus kehittämisehdotuksineen ajoittuu parhaimmillaan jo hankesuunnittelun alkuvaiheeseen, mutta sitä kannattaa hyödyntää myös pienempien muutostöiden yhteydessä. Kehittämisehdotukset voidaan jakaa helposti korjattaviin sekä suunnittelua ja investointeja vaativiin asioihin. Laajemmat esteettömyyskorjaukset kannattaa suunnitella toteutettavaksi muiden muutostöiden yhteyteen, kun taas pienemmät on usein toteutettavissa aiemmin ja helpommin. Esteettömyyden kehittämisessä ei ole aina kyse suuresta panostuksesta, joskus pienillä asioilla voidaan saada huomattava parannus tilojen toimivuuteen käyttäjän kannalta. Pieni parannus voidaan saada aikaan toimintatavan muutoksella, esimerkiksi kalusteiden järjestelyillä kohteessa. Miksi asettaa pöytä ilmoitustaulun eteen, estämään lukemisen lähietäisyydeltä?

Tämän tyyppisiä ongelmia on usein havaittavissa, kun ei vain ”ole tullut ajatelleeksi”. Tilannetta voidaan helpottaa myös tilapäisjärjestelyin, kunnes pysyvämpi ratkaisu on mahdollista toteuttaa. Tilapäisjärjestelyä voidaan käyttää esimerkiksi kun todetaan kohteessa olevan liian raskas ulko-ovi, jolloin asiointitilaan pääsemiseksi kutsutaan apua ovikelloa tai soittokelloa soittamalla. Tilapäisjärjestelyjen ei tule kuitenkaan jäädä pysyviksi tai hidastaa esteettömien ratkaisujen suunnittelua ja toteutuksen aikataulua. (Laitinen 2013, 74-76.)

3.4 Rakennuskustannukset

Rakennuskustannuksia ajatellen, ei esteettömyys useinkaan maksa ”esteellistä” enempää. Kyseessä on yleensä hyvän ja perusteellisen suunnittelun ja toteuttamisen vaatimukset. Pitkällä aikavälillä tarkasteltuna, saattaa esteettömyys ilmetä ajateltua edullisemmaksi. Luomalla heti alkuun toimivat tilat, säästyään tulevaisuudessa tilojen muutostarpeelta. Tilojen toimivuus mahdollistaa myös eri toimintojen sujuvuutta ja saattaa nopeuttaa toimipisteissä asiointia tai esimerkiksi siirtymistä. Näin suurienkin ihmismäärien on mahdollista asioida samanaikaisesti. Ajattelemattomasti rakennettu sen sijaan on kallis. Puutoksia on joissain tilanteissa käytännössä mahdotonta korjata enää jälkeenpäin. (Esteettömyystiedon keskus. 2015.)

Huolellisesti suunniteltuna ja toteutettuna esteetön ympäristö mahdollistaa itsenäisen asumisen tai asioimisen niillekin henkilöille, jotka ovat toisten avun varassa huonosti toimivassa ympäristössä. Kustannuksia saadaan selkeästi vähennettyä, mikäli esimerkiksi kotipalvelun tai avustajan apua ei tarvita ympäristöolosuhteiden vuoksi. Avunsaanti ei nykypäivänä ole mikään itsestänselvyyys. Voi olla, ettei apua välttämättä ole saatavilla, riippuen työvoiman resursseista palvelualalla. Esteettömyydellä siis sinänsä on merkittävä osansa jo rakennusvaiheessa. Lisäksi voidaan ajatella, että esteellinen ympäristö passivoi ihmisiä. Palvelua jäädään odottamaan paikoilleen. Tällä taas saadaan negatiiviset vaikutukset ihmisen toimintakyvyn kannalta, ei tule tarpeeksi liikuttua ja näin se voi vaikuttaa terveyteen alentavasti. Kun jälkeenpäin lähdetään korjaamaan ja muuttamaan esteellistä esteettömäksi, saadaan kustannukset nostettua helposti korkeiksi. Haastetta lisää myös ympäristön estetiikka, kun rakennuksen alkuperäistä

näkemyistä lähdetään muuttelemaan. Yleensä kohteen lopputulos muuttuu alkuperäisestä ja saattaa olla epäonnistunut suunnittelijan mielestä. (Pesola 2009, 9.)

4 OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää ja kartoittaa tilannetta, kuinka Kokemäen keskustan asiakaspalvelupisteissä esteettömyyden vaatimukset toteutuvat ja millaisia ongelmia on havaittavissa. Esteettömyyttä tarkkaillaan erityisesti pyörätuolia käyttävän henkilön näkökulmasta, mutta työssä käytetään esteettömyyskartoittajan osaamistani hyväksi. Kohteissa mahdollisesti havaittavissa olevat ongelmat ovat ennakkokäsityksemme mukaan korjattavissa tai muutettavissa hyvinkin pienillä tavoin tai esimerkiksi huomioimalla käytännön järjestelyt toisenlaisesti.

Tavoitteena on lisätä tietoa esteettömyydestä ja selvittää palveluiden saavutettavuus. Tuotoksena syntyy tietoa toteutuneesta esteettömyydestä ja sen ongelmista. Opinnäytetyön raportissa kohteiden yleinen esteettömyys arvioidaan arvioijan kokemuksiin ja oleellisimpiin mittauksiin perustuen.

5 TYÖSSÄ KÄYTETTÄVÄT MENETELMÄT

5.1 Aktivoiva osallistuva havainnointi

Esteettömyyskierros toteutetaan aktivoivan osallistuvan havainnoinnin perusteiden mukaisesti, jossa käytetään osana myös epäsuoraa haastattelua. Kyseessä on toimintatutkimus, jonka tavoitteena on pyrkiä ymmärtämisen lisäksi myös muuttamaan tutkimuskohdettaan. Työn tuloksena pyritään synnyttämään muutostilaa. (Vilka 2006, 44–48.)

Tutkimuskohteissa havainnointi kohdistetaan tiettyihin tilanteisiin ja asioihin. Tällä pyritään saamaan tietoa siitä, millä tavoin kohteissa normien tai ihanteiden toteutuminen ilmenee. Aktivoivaa osallistuvaa havainnointia pidetään enemmän tutkimusasetelmana kuin varsinaisena tutkimusmenetelmänä. Lähtökohtaisesti tutkijan tulee olla läheisessä yhteistyössä tutkimuskohteen kanssa. Tähän me pyrimme tutkimustulosten ja kehitysehdotusten avulla, joilla ohjataan kohteita muuttamaan toimintaansa, opinnäytetyön lähteisiin perustuvien teorian tietojen, työssä käytettävien edellä mainittujen menetelmien ja metodien käytöllä. Hyödyntämällä valittua menetelmää tavoitteenani on saada aikaan muutosta ja yhteiskunnallista vaikuttavuutta niin tutkimuskohteessa kuin yhteiskunnassakin. Toimintatutkimuksen avulla pyritään muovaamaan esimerkiksi asiaan liittyvää julkista keskustelua. Aktivoiva osallistuva havainnointi toteutetaan ja tutkimusasetelma muodostetaan toimivassa vuorovaikutuksessa yhdessä kohteiden kanssa. Aktiivinen yhteistyö osallistujien kesken auttaa tiedostamaan ja näkemään mahdolliset kehitystarpeet kehittämisen suunnittelemisessa sekä ydinongelmien tunnistamisessa ja ratkaisemisessa. Ideaalitavoitteena on saavuttaa kohteen itsenäinen toiminta esteettömyyden kehittämisessä. Lähtökohtana tutkimuskohteessa ei ole tarkoitus ratkaista kenenkään yksilön kokemia ongelmia, vaan tavoitteena on ratkaista yhteisön tai organisaation kaikkien jäsenten kokemat toimintaan liittyvät ongelmat. (Vilka 2006, 44–48.)

Tämän metodin hyödyntäminen työssä edellyttää, että tutkija pääsee sisään tutkittaviin kohteisiin. Osallistuminen tutkimuskohteen palveluntuottoon edellyttää, että tutkijalla ja tutkittavalla kohteella ja sen henkilökunnalla on keskenään toimivat vuorovaikutussuhteet. Työssäni tavoitteena on toimia tiiviissä yhteistyössä arvioijan kanssa, joka toimii tutkimuksessa ”avainhenkilönä”. Avainhenkilö on henkilö, joka tuntee yhteisön ja auttaa luottamuksen heräämisessä, sekä tutkijaan että hänen tutkimukseensa. Avainhenkilön merkitys korostuu, mitä vaikeammasta tai arkaluontoisemmasta asiasta tutkimuksessa on kyse. Tämä määrittää tutkijalle avainhenkilön tarpeen. Avainhenkilön pääasiallinen tehtävä ja tarkoitus on mahdollistaa tutkijalle pääsy sovittuun tutkimuskohteeseen. (Vilka 2006, 44–48.)

Opinnäytetyössä on käytössä esteettömyyskierrosmenetelmä. Menetelmää hyödyntäen tutkimus suoritetaan kohteissa niin, että yhdessä arvioijan kanssa käymme ennakkoon suunnitelluissa kohteissa ja tarkistuslistaa hyödyntäen kirjaamme ylös havaittuja

arvioita, sekä mahdollisia ongelmakohtia. (Invalidiliitto 2009, 9.) Esteettömyyden arviointi opinnäytetyössä tapahtuu pääasiassa liikkumisympäristön esteettömyyttä tarkastellen. Kierroksen aikana esteettömyydestä ja saavutettavuudesta annetaan lisää tietoa henkilökunnalle. Lisäksi läpikäydään kohteessa toteutuvat esteettömyyden osa-alueet ja havaittavat ongelmat, joiden mukaan annetaan tietoa esteettömyyden toteuttamisesta. Tarkoituksena on lisätä tietoisuutta edellä mainituista aiheista.

5.2 Tutkimuskohteet

Kohteet joita tarkkailemme, ovat arvioijan säännöllisesti käyttämiä asiointikohteita. Kohteinamme ovat Kokemäen apteekki, Alko Oy Kokemäki sekä Satakunnan osuuskauppa/S-market Kokemäki. Kohteissa tarkastellaan pyörätuolia käyttävän asiakkaan kulkumahdollisuuksia liike- ja toimitiloissa. Huomioon otetaan liike- ja toimitilan saavutettavuus, kohteeseen saapuminen, palvelutiloissa liikkuminen ja asiointi sekä tiloista poistuminen. Tällä tavoin pyritään saamaan selkoa ja todentamaan, miten esteettömyys todella toteutuu kussakin kohteessa. Tätä tukemaan tehdään kohteille raporttiin toimenpide-ehdotukset, jotka mahdollistavat palvelun saavutettavuuden esteettömästi.

Työn ensimmäisessä vaiheessa suoritetaan arvioijan kanssa esteettömyyskierrokset, keskustellaan ja tehdään arviot kohteista. Toisessa vaiheessa syntyy opinnäytetyöraportti, jossa kerrotaan tulokset esteettömyyden toteutumisesta kohdekohtaisesti. Tämä antaa arvokasta ensikäden kokemuksellista tietoa kunkin liikkeen mahdollistamasta esteettömyydestä.

5.3 Julkaisut esteettömyyden tarkastelun tukena

Käytän työtä tehdessä apuvälineenäni invalidiliiton julkaisemaa ESKEH-menetelmää, joka on kattava tietopaketti rakennetun ympäristön esteettömyyskartoituksesta. Opas auttaa arvioimaan tuloksia ja ennen kaikkea tuottamaan luotettavia tutkimustuloksia kartoituskohteista. ESKEH auttaa myös esteettömyyskierroksen tulosten raportointia

ja tuomaan ilmi esteettömyyttä parantavia toimenpide-ehdotuksia. Lisäksi rakennetun ympäristön esteettömyyskartoitusoppaasta saa konkreettista ja luotettavaa tietoa jaettavaksi kohteiden henkilökunnalle. Esteettömyyskierroksia suorittaessamme käytämme lomakkeena invalidiliiton asiakaspalvelutilojen esteettömyyden tarkistuslistaa (Liite1), joka on valittu käyttöömme sen toimivuuden perusteella työn tarkoitusta ajatellen. Asiakaspalvelutilojen esteettömyyden tarkistuslista toimii apunamme palvelun saavutettavuuden ja esteettömyyden arvioinnin kannalta. Valmiilla lomakkeella mahdollistamme myös kohteiden vertailtavuuden keskenään. (Invalidiliitto 2009, 3.)

5.4 Käyttjäarvioijan kuvaus

Käyttjäarvioija on nuori selkäydinvammaisen nainen, joka käyttää liikkumisen apuvälineenään pääasiallisesti manuaalipyörätuolia. Pyörätuoli on yksilöllisesti mitoitettu hänelle. Tämä mahdollistaa oikean ergonomisen istuma-asennon ja välttää virheasentojen vaarat, jotka voivat näkyä esimerkiksi pienentyneenä tukipinta-alana, heikentyneenä istumatasapainona tai tuolista valumisena eli ryhdikkyuden menettämisenä (Salminen 2003, 139). Hänellä on olemassa oma sähköpyörätuoli, mutta hän voi hyödyntää sitä useimmiten vain ulkoillessa. Käyttjäarvioijalla on diagnosoitu paraplegia, joka tarkoittaa että hänen alaraajansa ovat halvaantuneet. Paraplegia on T4 tasoinen. Tämä vaikuttaa jalkojen liikkumattomuuden lisäksi muun muassa hänen tasapainoonsa. Käyttjäarvioija on arjessaan hyvin aktiivinen ja omatoiminen liikkuja. Pyörätuolin avulla hän kokee toimintakykynsä melko hyväksi ja suoriutuminen itsenäisesti on useimmiten mahdollista. Pyörätuolia hän on käyttänyt liikkumisen apuvälineenään jo noin viimeisen kahdenkymmenenvuoden ajan. Arvioijalla on avustajakoira, joka on mukana asiointikohteissa. Kohteisiin kulkeminen tapahtuu taksilla, koska arvioijalla ei ole ajokorttia tai muuta mahdollisuutta kulkea Kokemäen keskustaan. Opinnäyte-työssä käyttjäarvioijasta käytetään nimeä arvioija.

6 ESTEETTÖMYYSKIERROKSEN TULOKSET

Kohteet valikoitiin tilaajan mukaan. Tarkkailussa oli sellaiset palveluympäristöt, joita työn tilaaja yleisimmin käytti arjessaan. Kohteet olivat palveluiltaan ja toimitiloiltaan hyvin erityyppisiä.

Esteettömyyskierroksia tehtäessä toimimme tiiviissä yhteistyössä arvioijan kanssa. Hänen tehtävänä oli kommentoida kokemuksiaan tiloissa ja minä otin esteettömyyskartoittajan näkökulmasta kantaa annettujen suositusten ja määräysten toteutumiseen kohteissa. Huomioon otettiin etenkin fyysiset esteet. Työssä käsiteltiin yksittäisesti aina kohteen ja sen ympäristön esteettömyyttä, saavutettavuutta ja muutosehdotuksia. Lisäksi raportissa on arvioijan omat kokemukset vapaamuotoisesti yhteenvetona (Liite 3).

6.1 Kokemäen apteekki

Haapionkadulla sijaitseva Kokemäen apteekki (Kuva 3) on hyvin saavutettavissa liikenneyhteyksiensä puolesta. Etäisyys lähimmältä julkisen liikenteen pysäkiltä ei ole pitkä. Matka pysäkiltä rakennukselle esteettömästi ajatellen on vaarallinen ja hankala. Pysäkki on ajotien reunassa, kulkeakseen kohteeseen arvioijan tulee siirtyä ajotienreunaa pitkin ensin osan matkaa päästäkseen pyörätielle ja siitä jatkaa muutama kymmenmetri päästäkseen kohteeseen. Arvioijalla ei ole mahdollisuutta käyttää julkisen liikenteen kulkuneuvoja matkustaessaan kohteeseen. Kokemäki on pieni kaupunki, jossa ei ole järjestetty lähiliikenne mahdollisuutta. Matkustaminen tapahtuu taksilla. Liikeraennus/yritys ei tarjoa erillistä pysäköintipaikkaa liikkumisesteisille.

Kuva 3. Kokemäen apteekki (Kokemäen apteekin www-sivut 2015).

Pääsisäänkäynti on rakennuksen samalla puolella kuin pysäköintialue. Sisäänkäynti on katettu ja melko hyvin hahmotettavissa suurien mainosikkunoidensa puolesta ja luiskasta joka oven edessä johtaa tietä sisälle päin. Ovensuussa oleva luiska on metallia, ja saattaa pyörätuolia käyttävälle asiakkaalle olla hankala erityisesti liukkauden vuoksi talviaikaan, ja lisäksi kaltevuutensa puolesta (Kuva 4). Luiskan ja asfaltin välillä kaltevuus on 14,8 prosenttia ja varsinainen luiskan kaltevuus on 10,3 prosenttia. Molemmat tulokset ylittävät suositellun 5-8 prosentin raja-arvon. Talviaikaan lumi voi pakkautua pyörätuolin renkaiden uriin ja luiskaa käytettäessä ei pitoa löydy. Pidon puutteen vuoksi pyörätuolin käyttäjän tarvitsee tehdä töitä huomattavasti enemmän päästäkseen sisälle. Pyörät lyövät tyhjää ja se saattaa aiheuttaa kaatumisriskiä. Sisäänpääsyn toinen ongelmallinen kohta on raskas ulospäin avattava ovi. Ovi oli raskaampi mitä suositellaan, sallittu kilomäärä oven avaamiseen käytettävään voimaan olisi maksimissaan 1kg. Vedin on lankavedin, josta saa hyvän otteen ja se on lisäksi kaikkia käyttäjiä ajatellen optimaalisella 850-1310mm korkeudella (suositus 850-1100mm). (Invalidiliitto 2009, 69.) Ovea ei ole mahdollista avata luiskalta, sillä pyörätuolin käyttäjä ei pysyisi luiskan tasanteella vaan lähtisi kallistumaan luiskasta takaisin alaspäin. Luiskan tulisi olla kokonaan erilainen tai aseteltuna oven eteen toisella tavalla.

Ovi on lasinen. Tämä on toisaalta hyvä asia, sillä se mahdollistaa asiakkaan havaitsemisen jolloin henkilökunta voi tulla avustamaan sisäänpääsyssä. Koehenkilön mukaan itsenäinen sisäänpääsy on mahdotonta. Tähän hän mainitsee kaltevan luiskan, joka aiheuttaa turvattomuutta ja pelkoa kaatumisesta (Kuva 5). Lisäksi käsin avattava ovi aukeaa ulospäin niin, että se on lähes mahdotonta avata pyörätuolinkäyttäjänä.

Kuva 4. Luiska (kuvannut Niina Kuusisto).

Kuva 5. Luiskan rakenne (kuvannut Niina Kuusisto).

Tuulikaappi on rakenteeltaan hyvin ahdas (Kuva 6). Ovi aukeaa sisätilaa kohti, jolloin sisäänkäynti helpottuu (Kuva 7). Henkilökunnan kertoman mukaan tuulikaapin ovea pidetään pääasiassa auki ovikiilan avulla. Tämä helpottaa ovesta kulkemista, mutta rajoittaa liikkumista sisätiloissa.

Kuva 6. Tuulikaapin rakenne (kuvannut Niina Kuusisto).

Kuva 7. Tuulikaappi (kuvannut Niina Kuusisto).

Asiointitilat ovat melko käyttäjäystävälliset. Kohteessa kulkuväylät ovat kapeat, eivätkä täytä leveydeltään annettuja suosituksia (Kuva 8). Kulkuväylät ovat leveydeltään 938-1058mm. Sisätilojen kulkuväylien tulee olla 1200-1800mm leveitä (Kuva 9). (Invalidiliitto 2009, 69.) Arvioijalle kohteessa liikkuminen on ahdasta, etenkin avustajakoiran kanssa (Kuva 8).

Kuva 8. Vapaan kulkuväylän leveys (kuvannut Niina Kuusisto).

Kuva 9. Kulkuväylän leveys (kuvannut Niina Kuusisto).

Kohteen palvelutiskit ovat toimivat, etenkin korkeutensa puolesta. Istumatiski on 720mm korkeudella (Kuva 10) ja seisomatiski 933 mm korkeudella (Kuva 11). Suositus istumatiskin korkeuteen on 700-800mm ja seisomatiskin korkeuteen 1100mm. Arvioijan oli pääasiallisesti hyvä suorittaa asiointia kummallakin tiskillä. Istumatiskistä maininnaksi, että sen syvyys jää kuitenkin hyvin vajaaksi. Istumatiskin syvyyden suositellaan olevan minimissään 600mm, kohteessa se on 196mm. (Esteettömyystiedon keskus 2015.) Maksassa, etenkin pyörätuolia käyttävän asiakkaan tulee kurottaa ja

nojata eteenpäin ylettääkseen maksupäätteelle. Asiakaspalvelu kohteessa on moitteetonta ja ystävällistä.

Kuva 10 Istumatiski (kuvannut Niina Kuusisto).

Kuva 11. Seisomatiski (kuvannut Niina Kuusisto).

6.2 Alko Oy Kokemäki

Alko Oy Kokemäki (Kuva 12) on hyvin saavutettavissa liikenneyhteyksiensä puolesta. Kohde sijaitsee aivan Kokemäen apteekin naapurissa, joten pysäkiltä siirtyminen tapahtuisi samantapaisesti tähänkin kohteeseen. Siirtyminen tapahtuisi ensimmäiseksi ajotien reunaa pitkin, kunnes löytyy suojatie minkä kautta on mahdollista siirtyä pyörätiellä ja siitä liikerakennusta kohti. Pysäkiltä kulkeminen on vaarallista. Liikerakennus/yritys ei tarjoa pysäköintipaikkaa liikkumisesteisille. Henkilökunta kertoo pyytäneensä paikkaa, mutta ei sitä toistaiseksi ole vielä kuitenkaan saanut. Liikuntaesteisten autopaikka (LE-autopaikka) on merkittävä turvallisuustekijä sekä se mahdollistaisi asioinnin huomattavasti sujuvammin liikkumisesteisille. (Invalidiliitto 2009, 52–56.) Pysäköintialue on aivan pääsisäänkäynnin edustalla ja sisäänkäynti hahmottuu hyvin. Sisäänkäynti on katettu ja sisäänkäynnin yhteydessä olevan kulkuväylän pintamateriaali on tasaisesti laatoitettua tiiltä, jossa on helppo kelata manuaalipyörätuolilla.

Kuva 12. Alko Oy Kokemäki (kuvannut Niina Kuusisto).

Oven käyttöä ja sisäänkäymistä hankaloittaa useammasta tasosta rakentuva kynnyks (Kuva 13). Ensimmäinen taso edessä on noin 15mm korkea maasta ja sitä on jatkettu vielä välitasanteen jälkeen toisella tasolla tuulikaappiin, jonka jälkeen kynnyks on 30mm korkeudella. Kynnyksen sallittu korkeus on maksimissaan 20mm. (Invalidiliitto 2009, 69.) Tässä kohtaa parempi ratkaisu olisi tasoeroton ja matalampi kynnyks oven eteen tai pieni luiska.

Kuva 13. Tasoista rakentuva kynnyks (kuvannut Niina Kuusisto).

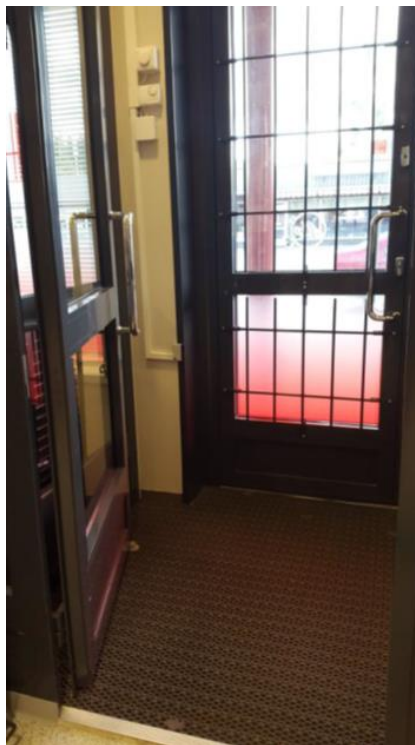

Kuva 14. Sisäänkäynti kohteeseen (kuvannut Niina Kuusisto).

Sisäänkäynti on itsenäiselle manuaalipyörätuolin käyttäjälle epäsovelias. Oven vapaa kulkuaukko ei ole riittävän leveä kohteessa, sillä tilaa tulisi olla yli 850mm ja kohteessa sitä on 694mm (Kuva 14). Ovi on mahdollista kiinnittää aukiasentoon. Oven

aukipitoa mahdollistava teline on sijoitettu niin, ettei siitä uskoisi aiheutuvan kompastumis- tai törmäysvaaraa. Oven aukipitoa varten kannattaisi kuitenkin valita jokin toisenlainen ratkaisu, sillä ulottuminen on liikkumisesteisille henkilöille hankalaa tai mahdotonta. Tässä kohtaa sopivampi ratkaisu on esimerkiksi asentaa oven vetimen korkeudelle haka, jonka saa kiinnitettyä seinään vaikkapa renkaaseen. Ovi on käsin avattava ja sen vedin on pituussuuntainen lankavedin. Pituussuuntainen lankavedin on hyvä ratkaisu, koska tällöin vedin on kaikkia käyttäjiä ajatellen optimaalisella 850-1080mm korkeudella (suositus 850-1100mm). Ovi on kuitenkin liian raskas yhdellä kädellä avattavaksi, sillä sen avaamiseen tarvittava voima on 5,5 kg. Esteettömyyssuositusten mukaan oven avaamiseen vaadittavan voiman tulisi olla n. 1 kg (10N). (Invalidiliitto 2009, 69.) Ovikelloa, summeria tai soittokelloa ei ole.

Pääsy asiointitilaan tapahtuu tuulikaapin kautta. Tuulikaapin rakenne on liian ahdas, eikä vapaata tilaa ei ole riittävästi. Suositusten mukainen vähimmäisvaatimus 1500mm x 1500mm ei täyty (Kuva 15). Kohteessa tuulikaapin vapaa syvyys on 512 mm ja oven vapaa leveys 694 mm (Kuva 16). Suositusten mukaan syvyyden tulisi olla 1500mm ja leveyden 1500mm. Ongelmaksi koituu asiointitilaan pääseminen. Esimerkiksi pyörätuolin tai rollaattorin käyttäjälle tuulikaapin tila on liian ahdas, jolloin kahden oven väliin loukkuun jääminen on hyvin todennäköistä (Kuva 17). Arvioijan ei ollut mahdollista päästä itsenäisesti sisätiloihin. Kohteessa tuulikaapin sisätilaan johtavaa ovea pidettiin auki kiilan avulla. Tuulikaapissa olevan kumimaton rakojen leveys on riittävän pientä sekä matto on materiaaliltaan tarpeeksi kovaa. Lisäksi kaappiin on asennettu liiketunnistimen kautta toimiva soittokello, jonka avulla huomataan asiakkaan saapuminen liiketilaan. (Invalidiliitto 2009, 67.)

Kuva 15–16 Tuulikaapin rakenne ja tilavuus (kuvannut Niina Kuusisto).

Kuva 17. Tuulikaapin tilanpuute (kuvannut Niina Kuusisto).

Asiointitilaan on suora kulku sisäänkäynnin jälkeen. Asiointitila muodostuu hyllykoiden järjestelyjen perusteella muutamiksi käytäviksi (Kuva 18). Käytävän pintamateriaali on kova, tasainen ja luistamaton märkänäkin. Lisäksi käytävien vapaat leveydet ja korkeudet ovat pääasiallisesti yli suositusten, joten tilaa käytävillä on riittävästi. Liiketilän päätykäytävällä sekä yhdessä nurkkauksessa hyllyjärjestely on aseteltu erikoi-

sella tavalla ja näissä käytävätila kaventuu huomattavasti (Kuva 19–20). Nurkassa sijaitseva pullonpalautus-automaatti on hankalalla korkeudella. Kohteessa pulloja pitää pystyä laittamaan 1360 mm korkeudelle maan tasalta mitattuna ja tämä on hankalaa pyörätuolia käyttävälle henkilölle (Kuva 21).

Kuva 18. Kulkuväylän leveys (kuvannut Niina Kuusisto).

Kuva 19–20. Kulkuväylien kapeimmat kohdat (kuvannut Niina Kuusisto).

Kuva 21. Pullonpalautuspiste (kuvannut Niina Kuusisto).

Kalusteet asiointitilassa ovat siirrettäviä, esimerkiksi korit, hyllyt ja kassa. Kassapöytä eli asiointitiski on korkeussäädettävä. Asiointitiskin korkeussäätö on 725–1092 mm välillä. Korkeussäätönsä johdosta pöytä täyttää moitteettomasti tiskinosan vapaan polvitilan korkeuden, syvyyden sekä leveyden (Kuva 22–23). Heijastusta ilmenee hieman maksupäätteellä. Lisäksi maksupäätte ei käänny eikä laske riittävästi, joten arvioijan oli vaikea nähdä näyttöä selvästi (Kuva 24). Maksupäätteen korkeus on matalammillaan 1070 mm ja korkeimmillaan 1320 mm. Maksupäätteen korkeus on säädettävissä pöydän korkeussäädön puolesta. Pakkauspöydän korkeus on matalimmassa säätöasennossaan 475 mm ja korkeimmassa säätöasennossaan 675 mm. Pakkauspöydän vapaa syvyys on 80mm. (Esteettömyystiedon keskus 2015.)

Kuva 22–23. Kassapöydän liukuhihna ja pakkauspiste (kuvannut Niina Kuusisto).

Kuva 24. Maksupäätte (kuvannut Niina Kuusisto).

6.3 Satakunnan osuuskauppa/S-market Kokemäki

Haapionkadulla sijaitsevat Satakunnan osuuskauppa, eli S-market Kokemäki (Kuva 25) on sijaintinsa ja liikenneyhteysien puolesta hyvä. Liikerakennus/yritys tarjoaa pysäköintipaikkoja liikkumisesteisille. LE-paikkoja löytyy kohteesta 2 kappaletta (Kuva 26). Kohteella on erikseen myös kaksi pysäköintipaikkaa takseille.

Kuva 25. Satakunnan osuuskauppa/S-market Kokemäki (kuvannut Niina Kuusisto).

Kuva 26. Liikuntaesteisten pysäköintipaikat (kuvannut Niina Kuusisto).

Pääsisäänkäynti on kohteessa rakennuksen samalla puolella kuin pysäköintialue. Sisäänkäynti on lyhyeltä matkaa katettu. Sisäänkäynti rakentuu nousujohteisena maapintana. Asfaloitu maapinta on luiskamainen ja johtaa kohti ovia ja tuulikaappia. Sisäänkäynnin maapinta on kaltevuudeltaan 7-9 prosenttia. Arvioijan kertoo, että kelaminen muuttuu liian raskaaksi sisäänkäyntiä kohti siirryttäessä (Kuva 27). Lisäksi talviaikaan maanpinta ovien edessä on liukas ja siinä kulkeminen on epävakaata. Pitoa on vaikea saada ja sen vuoksi pyörätuolin käyttäjän kuormitus kasvaa. Ovensuussa on liukkailla talvikeleillä kaatumisriskin mahdollisuus. Sisäänpääsyä helpottaa kynnyksetön rakenne ja liiketunnistimella toimivat automaattiovet. Arvioijan mukaan itsenäi-

nen sisäänpääsy on mahdollista, mikäli pyörätuolin käyttäjältä löytyy kelaamiseen hyvät käsivoimat. Saapuminen kohteeseen on helppoa. Tuulikaapissa eteneminen onnistuu ongelmitta. Tilaa on tarpeeksi, eikä kaapissa ole kynnyksiä tai muutoin hankalia pintamateriaaleja etenemisen kannalta. Tuulikaapissa sijaitseva pullonpalautus-automaatti on korkealla. Pulloja pitää pystyä laittamaan 1400 mm korkeudelle maan tasalta mitattuna ja tämä on hankalaa pyörätuolia käyttävälle henkilölle.

Kuva 27. Sisäänkäynti (kuvannut Niina Kuusisto).

Kohteessa asiakkailta on mahdollisuus käyttää wc:tä. Wc-tilassa on puitteita liikuntaesteisille, mutta ongelmia ilmenee. Oveissa on tavallinen kääntökahva ja se on kevyt avata. Wc-tila on siisti, lisäksi järjestelyratkaisussa on melko hyvin noudatettu esteettömyyden suosituksia. Tilan suunnittelussa on erittäin hyvin otettu huomioon pyörätuolin kääntymisympyrään vaadittava 1500mm tila. Wc-istuimen vieressä oleva vapaan tilan suositus täyttyy osittain. Vasemmalla puolella tilaa on 830mm, jolloin suositusten mukainen 800mm minimi saavutetaan. Oikealla puolella vapaata tilaa on 600mm, joten se jää vajaaksi. Järjestelyssä myöskin paperirullan ja biden sijoitus on liian kaukana suosituksiin verrattuna. Suositusten mukaan sijoitus on maksimissaan 300mm päässä istuimesta, kohteessa etäisyydet ovat paljon suuremmat. Paperirulla sijaitsee 600mm päässä ja bide 965mm päässä. Kohteesta löytyy wc-istuimelle siirtymistä helpottavat käsituet. Wc-istuimen sivuilla olevat käsituet eivät kuitenkaan ole

riittävän tukevat, sillä niitä ei saa lukittua. Tämä saattaa wc-istuimelle siirryttäessä aiheuttaa vaaratilanteita. Suositeltavaa olisi asettaa seinään kiinnitettävät ylös salpautuvat käsituet. Erinomaista, että wc-tilaan on asennettu hätäkutsu painike ja vedin (Kuva 28–29). Hätäkutsut sijaitsevat sekä aivan lattian rajassa wc-istuimen lähetyvillä että katosta vetonauhana. (Invalidiliitto 2009, 94.)

Kuva 28–29. Hälytyskutsu painike lattianrajassa ja vetonauha katossa (kuvannut Niina Kuusisto).

Asiointitilaan on suora kulku sisäänkäynnin ja tuulikaapin jälkeen. Asiointitila muodostuu pääasiassa hyllyköiden järjestelyjen perusteella käytäviksi. Käytävän pintamateriaali on kova ja tasainen, mikä on pyörätuolilla kelatessa erittäin hyvä. Märkinä käytävän pinta saattaa olla liukas, varsinkin pyörätuolin renkaille. Tällaisessa kohteessa tuotteiden saavutettavuus jokaiselle yksilölle on esteettömästi lähes mahdotonta. Tuotteiden määrä päivittäistavarakaupassa on niin kattava, että niiden saavuttaminen esteettömästi vaatisi tilan puolesta suuren rakennuksen toimivien ratkaisuiden mahdollistamiseksi. Esteettömyyttä on kohteessa kuitenkin ajateltu, sillä siitä merkkinä on yksi myymälävaaka hedelmä- ja vihannesosastolla. Tätä vaaka on pyritty laskemaan alemmas, jotta punnitseminen on mahdollista matalammalta tasolta. Se ei kuitenkaan ole riittävän alhaalla, koska ylimpään numerotasoon ylettäminen ei ole mahdollista istuma-asennosta (Kuva 30). Vaaka on pöydällä, joka on 547mm korkea. Pöytä

ja vaaka yhteen mitattuna ovat 1420mm korkeudella. Korkeus saisi suositusten mukaan olla maksimissaan 1100mm. (Esteettömyystiedon keskus 2015.)

Kuva 30. Myymälävaa'an korkeus (kuvannut Niina Kuusisto).

Vapaat leveydet ja korkeudet ovat yleisesti kohteessa yli suositusten, joten tilaa käytävillä on pääasiassa riittävästi. Muutamassa kohdassa rakennuksen tukipilareiden johdosta käytävät ovat kapeampia (Kuva 31). Tämän aiheuttamana niissä kohdissa suositukset eivät täyttyneet. Tästä esimerkkinä ovat tukipilareiden paikat mehukaappien edessä.

Kuva 31. Tukipilareiden vaikutus käytävän leveyteen (kuvannut Niina Kuusisto).

Hyllyjärjestelyt ovat pääasiassa toimivasti aseteltuja, lukuun ottamatta tukipilareiden sijainteja. Pakastealtaat mahdollistavat suuren tuotemäärän säilytyksen, mutta esteettömyyden kannalta esimerkiksi pakastekaapeista tuotteiden saanti olisi helpompaa. Päivittäisasiointiin tässä kohteessa arvioija tarvitsee avustajaa saadakseen tarvitsemansa asiat. Käytävillä oli jätetty tavaroiden purkuun käytettäviä apuvälineitä, kuten esimerkiksi lavoja, kärryjä, jakkaroita sekä itse purkulaatikoita (Kuva 32–33). Hetkellisesti nämä käytävillä olevat esteet haittaavat merkittäväällä tavalla kaikkien asiakkaiden liikkumista kohteessa. Suositeltavaa olisi hoitaa tavaroiden purku loppuun välittömästi aloittamisen jälkeen.

Kuva 32–32. Käytävien ahtaus tavarapurusta johtuen (kuvannut Niina Kuusisto).

Kalusteet asiointitilassa ovat siirrettäviä, osa pienemmillä järjestelyillä ja osa hieman suuremmilla. Tämä on positiivinen asia, mikäli muutostöitä halutaan toteuttaa. Korit, hyllyt ja hedelmä- ja vihannespöydät ovat helposti siirrettäviä. Kylmäkoneet ja kassat vaativat suurempia järjestelyjä, mikäli niitä haluttaisiin uudelleen järjestää tai muuttaa. Kassapöytä eli asiointitiski on arvioijan mielestä hankala. Hihnalle tavaroiden laitto onnistuu (Kuva 34), mutta ostosten pakkaamiseen hän ei kunnolla pysty (Kuva 35). Pöytä ja sitä ympäröivä laita on arvioijalle liian korkealla. Palvelupisteessä tiskin tulisi olla sopiva sekä seisoen että istuen asioiville henkilöille. Suositusten mukaan seisomatiskin korkeus tulee olla 1100mm ja istumatiski 700-800mm. Tämän kohteen palvelupisteiden tiskit ovat 940mm korkeita. Maksupäätteen on asennettu tiskille toimivalla tavoin (Kuva 36). Se kääntyy riittävästi, joten arvioijan oli mahdollista suorittaa maksu itsenäisesti pankkikortilla. Pakkauspäädyn korkeus on 965mm korkea, syvyys minimissään 80mm ja maksimissaan 440mm. Suositeltu syvyys istumatiskille on minimissään 600mm. Kassapöytien esteettömyyteen tulisi kohteessa kiinnittää huomiota, jotta jokaisella on mahdollisuus suorittaa itsenäinen asiointi tiskillä. (Esteettömyystiedon keskus 2015.) Kassapöytien esteettömyys myös palvelee henkilökuntaa. Esimerkiksi korkeussäädettävä pöytä mahdollistaa paremmin ergonomisen työskentelyn ja se taas edesauttaa työntekijöiden työhyvinvointia ja terveyttä (Työterveyslaitoksen www-sivut 2015).

Kuva 34–35. Kassapöydän liukuhihna ja pakkauspiste (kuvannut Niina Kuusisto).

Kuva 36. Maksupäätteen toimiva asettelu (kuvannut Niina Kuusisto).

Kohteessa oleva veikkauksen myyntipiste on hankala istumakorkeudesta asioiville. Veikkauksen itsepalvelutiski on 1025mm korkea ja ensimmäinen kuponki saavutettavissa siitä vielä 230mm korkeammalta. Kuponki tulee saada 1255mm korkeudesta. Syvyyttä veikkauksen tiskillä on 335mm. Arvioija ei itsenäisesti saa kuponkia tästä tiskistä (Kuva 37). Myyntitiski on 940mm korkea, joten se on liian korkea istuen asioiville. Istumatiskin suosituskorkeus on 700-800mm. (Esteettömyystiedon keskus 2015.)

Kuva 37. Veikkauksen itsepalvelutiski (kuvannut Niina Kuusisto).

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Kaikissa kohteissa tilat ovat pääasiallisesti toimivia liikkumisesteisille henkilöille. Esteitä ilmenee kohteiden sisäänkäynnin yhteydessä sekä kalusteissa tai niiden järjestyksessä. Lisäksi keskustelun perusteella henkilökunnan tietoisuutta esteettömyyden ja saavutettavuuden osalta voisi vahvistaa. Tämä edistäisi asiakaspalvelun laatua. Tilat ovat tarkoituksiinsa nähden sopivia ja tarvittaessa melko helposti muokattavissa, esimerkiksi muuttamalla tilan hyllyjärjestelyä tai muutoin siirtämällä kalusteita toisiin.

Henkilökunta muokkasi tilaa tarvittaessa pientoimin, esimerkiksi asettamalla kiilan tuulikapin oven aukipitämiseksi. Lisäksi kaikkien kohteiden henkilökunta otti yleisesti tarkastellen asiakkaansa hyvin huomioon. Sisäänkäynnin ja palvelun saavutettavuuden mahdollistamiseksi voisi tehdä muutamia muutoksia. Kohteiden luiskia tulee tarkastella uudelleen ja asettaa sen jälkeen oven edustalle käyttäjilleen toimivalla tavalla. Lisäksi ovenavaustekniikka tulisi parantaa. Ovet Apteekissa ja Alkossa ovat liian raskaita yhdellä kädellä avattaviksi. Automaatiotekniikka helpottaisi tässä kohtaa kaikkien käyttäjien sisäänkäyntiä itsenäisesti eikä oven avaamiseen tarvittaisi voimaa. S-marketin wc-tilan bideesuihkua ja wc-paperitelinettä tulisi siirtää lähemmäksi wc-istuinta. Lisäksi tuet wc-istuimen ympärillä tulisi vaihtaa tarvittaessa lukkiutuviin. Näin mahdollistetaan niiden turvallinen käyttö. Myymälävaaka tulisi asettaa vielä matalammalle pöydälle tai sen voisi päivittää modernimpaan versioon, jossa on kosketusnäyttö. Näin vaakataulua ei tarvittaisi ja lyhemmänkin aikuisen tai lapsen on helpompi punnita tuotteensa.

8 POHDINTA

8.1 Menetelmien pohdinta

Esteetön ympäristö on hyödyllinen meille kaikille, mutta toisille se on toimimisen ehdoton edellytys. Kuka tahansa voi edesauttaa sen toteutumista omilla ratkaisullaan, ja siitä voidaan tehdä yhteiskunnan asia. (Kilpelä 2007.)

Menetelminä käytin aktiivista osallistuvaa havainnointia, jossa käytin osana myös epäsuoraa haastattelua. Mielestäni menetelmät olivat toimivia ja toivat työhön luotettavuutta esteettömyyssuosittelun tueksi. Haastattelut tehtiin kohteissa esteettömyyskierroksia tehtäessä. Näin arvioijan oli mahdollista tutustua paikan päällä fyysiseen ympäristöön ja kertoa kokemuksistaan. Käytössä ei ollut varsinaisia haastattelukysymyksiä, vaan etukäteen valittua tarkistuslistaa hyödyntäen kirjassimme ylös kokemuksia ja konkreettisia tuloksia. Vapaalla keskustelulla oli suuri rooli esteettömyyttä tarkastellessa. Tulokset ovat sekä mitattuja esteettömyyssuositteluihin ja määräyksiin perustuvia

viitearvoja että arvioijan kokemuksiin perustuvia havaintoja. Pääasialliset tulokset perustuvat kuitenkin havainnointiin ja koehenkilön kokemuksiin, jolloin tutkijan ja arvioijan ennakkokäsitykset vaikuttavat taustalla. Tutkimukseen olisi voinut lisätä käyttäjäkyselyn, jolloin kaikkien osallistujien todelliset kokemukset ja mielipiteet olisi saatu esille. Uskon, että tällä olisi saatu vahvistusta tuloksiin. ”Haastattelut”, havainnointi, kokemukset ja mitatut tulokset täydensivät toisiaan.

8.2 Tulosten tarkastelua

Esteettömyyskartoittajan näkökulmasta liikkumisympäristön esteettömyys ajatellaan hyvin itsestään selvänä asiana. Aihe mielletään yksinkertaisena ja helposti toteutettavana, jota se pääasiassa onkin. Sitoutumiseen tulee kiinnittää huomiota ja tarkkuutta. Vaikka kyseessä onkin aika helppo toiminta- ja menettelytapa, on muistettava kuitenkin pitää siitä kiinni ja toimia sen mukaisesti.

Tutkimuksen suorittaminen laaditun toimintasuunnitelman osalta onnistui hyvin. Tuotos saatiin valmiiksi, vaikka suunnitellusta aikataulusta poikettiin. Tulokset olivat paljolti sellaisia, sillä ennakkoon ajatellut ongelmat kumoutuivat saatujen kokemusten ja mitaustulosten perusteella. Alue huomioon otettuna tilanne kohteissa olisi voinut olla huonompikin. Käyttäjälähtöisyys toimi työssä lähtökohtana ja auttoi työn rajauksessa tarvittaessa. Kohteissa toteutuu paljon hyviä asioita ja itseasiassa se jopa yllätti, kuinka pienistä asioista on kyse esteettömyyttä havainnoidessa. Pääasiassa kohteissa ilmenneet ongelmat ovat pieniä järjestelykysymyksiä, jotka ovat kärsineet esimerkiksi tuotteiden esillepanon innokkuudesta ja mainosten korostuksesta. Täysin ymmärrettävää, sillä kukapa yrittäjä/yritys ei haluaisi korostaa tuotteitaan ja nostaa näin myyntituloja. Palvelun tarjoajan tulee kuitenkin muistaa työ- ja toimintaotteessaan kokonaisvaltaisuus. Pienillä asioilla on usein suuri merkitys. Nykyihmiset korostavat itsenäisyytensä merkitystä hyvinkin paljon ja sitä, kuinka täällä ” pärjätään omillaan”. Ihminen haluaa hoitaa pääasiassa omat asiansa itsenäisesti ja hänellä tulee olla siihen mahdollisuus. Käyttäjän tulisi voida asioida ja selviytyä ilman häpeän tai vaivaksi olon tunnetta. Tämä on saavutettavissa vain, jos sille luodaan oikeanlaiset puitteet. Luomalla nämä puitteet voi luoda jotain laajempaa, nimittäin palvelun saavutettavuutta. Tällöin asioimaan kykenee kerrallaan laajempikin asiakaskunta ja näin toiminnanydin saavutetaan,

jolloin meillä kaikilla on yhdenvertainen mahdollisuus toimintaan. Kyse on tällöin todellisesta laadullisesti hyvästä palvelusta. Kehittämisen ja kasvun ei tule loppua koskaan, sillä ne toimivat avainasemassa menestyvän liiketoiminnan kannalta.

Opinnäytetyön tuotos soveltuu käytettäväksi ympäristön esteettömyyden tiedottamiseen sekä sitä voi hyödyntää esteettömyyskartoituksen pohjatietojen keräämisessä. Työssä on käyttäjäkokemuksellista tietoa ja esteettömyyskartoittajan osaamista aiheesta. Tuotos ei suoraan ole riittävän laaja kertomaan kohteiden esteettömyydestä, sillä kohteisiin ei ole tehty varsinaista esteettömyyskartoitusta. Tuotos on tarkoitettu käytettäväksi apuvälineenä fyysisen esteettömyyden edistämässä. Kohteiden on mahdollista lisätä henkilökunnan tietoisuutta esteettömyydestä tuotoksen avulla, ja näin parantaa asiakaspalvelutoimintaansa tasa-arvoisemmaksi ja lisätä palvelun saavutettavuutta. Esteettömyystiedon ja saavutettavuuden tiedon lisääminen kohteissa näkyi työssä henkilökunnan kiinnostuksena aiheeseen ja kehittymisenä. Kysymyksiä esitettiin ja keskustelua syntyi tutkimuksen myötä. Aihetta pidetään ajankohtaisena ja tämä edistää tahtoa kehittyä siinä.

Lähdeluettelo on aiheeseen nähden kattava, monipuolinen ja arviointikykyäni mukaan lähteet ovat luotettavia. Luettelossa on ajantasaista tietoa ja sitä on pyritty tarkkailemaan laadukkaasti. Lähteiden määrää rajoittaa se, että aihe on vasta viimeaikoina noussut enemmän pinnalle yhteiskunnassa. Työssä on käytetty kirja- ja internetlähteitä. Esteettömyyttä yleisesti on tutkittu paljon enemmän ja erilaisia tutkimuksia on löydettävissä runsaasti. Kokemuksen perusteella tällainen osallistava tapa on toimiva ja kannattava. Käyttäjä-arvioijalta saadun palautteen mukaan on hienoa, että käyttäjän mielipiteellä on konkreettinen merkitys. Käyttjäarvioinnit ja kokemukselliset tutkimukset ovat tällä hetkellä vallalla oleva innovaatio monella alalla. Tällaisia menetelmiä hyödyntämällä pyritään tunnistamaan asiakas- ja käyttäjätarpeet sekä niiden perusteella kehittämään palvelujen toimintaa. Tulevaisuuden kilpailutekijänä on käyttäjälähtöisyyden huomioiminen yritysten sisäympäristöjen kehittämisessä. Kohteiden kehittämistyö voisi jatkua esimerkiksi uuden opinnäytetyön puitteissa, jossa yhteistyössä suoritettaisiin esteettömyyskartoitukset kokonaisuudessaan. Esteettömyyskartoituksen suorittaminen kohteissa antaisi laajempaa ja monipuolisempaa informaatiota

kohteiden esteettömyydestä. Toinen ehdotus mahdollisesta opinnäytetyöstä tai laajemmasta tuotoksesta voisi olla maakunta-kohtainen projekti, jolla pyrittäisiin tukemaan kaupunkien esteetöntä toiminnan tuottoa.

LÄHTEET

Esteettömyystiedon keskus. 2015. Esteettömyys. Viitattu 9.5.2015. <http://www.esteeton.fi/portal/fi/esteettomyys/>

Esteettömyystiedon keskus. 2015. Asiakaspalvelutilojen esteettömyyden tarkistuslista. Viitattu 30.09.2015. http://www.esteeton.fi/portal/fi/rakennettu_ymparisto/tarkistuslistoja/

Finlex. 1999. Maankäyttö ja rakennuslaki. 5.2.1999/132 muutoksineen. Viitattu 28.10.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990132?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=maank%20%20A4ytt%20%20B6%20ja%20rakennuslaki>

Invalidiliitto ry. 2009. Rakennetun ympäristön esteettömyyskartoitus. Opas kartoituksen tilaajalle ja toteuttajalle. Invalidiliiton julkaisuja 0.38., 2009. Kirjapaino Öhring Oy.

Kemppainen, E. 2008. Kohti esteetöntä yhteiskuntaa: Yhteiskuntapolitiikan normatiiviset keinot esteettömyyden edistämiseksi. Stakesin raportteja 33/2008. Helsinki 2008. Viitattu 4.11.2015. <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/74978/R33-2008-VERKKO.pdf?sequence=1>

Kilpelä, N. 2007. Historiallisten alueiden ja rakennusten esteettömyys – kokemuksia Louhisaaresta ja Suomenlinnasta. Esteettömyyden tavoitteet ja todellisuus. Verkostoseminaari 2.4.2007. Viitattu 10.11.2015. <http://www.invalidiliitto.fi/files/attachments/materiaalipaketti.rtf.rtf>

Kokemäen apteekin www-sivut 2015. Viitattu 20.11.2015. <http://www.kokemaenapteekki.fi/>

Korhonen, S & Soininen, M. 2013. Yksilöllisesti vaan ei yksin – kohtaamisia ja keskusteluja vammaisuudesta. Diakonia ammattikorkeakoulun julkaisuja C Raportteja 29. 67. Juvenes Print Oy, Tampere 2013. Viitattu 10.11.2015. http://www.diak.fi/tyoelama/Julkaisut/c-sarjajulkaisut/Documents/C29_9789524932035.pdf

Korjausrakentamisen viranomaisohjauksen www-sivut 2015. Viitattu 13.11.2015. <http://www.korvo.fi/13>

Kynnys Ry. 2011. Miksi esteettömyys on niin vaikeaa. Viitattu 27.10.2015. <http://kynnys.palvelut.uusisuomi.fi/2011/02/13/miksi-esteettomyys-on-niin-vaikeaa/>

Könkkölä, M. 2007. Esteetön ympäristö on ihmisoikeus. Esteettömyyden tavoitteet ja todellisuus. Verkostoseminaari 2.4.2007. Viitattu 6.11.2015. <http://www.invalidiliitto.fi/files/attachments/materiaalipaketti.rtf.rtf>

Laitinen, M. 2013. Miksi joka paikkaan pitää päästä. Hansaprint Oy, Vantaa.

Nikkanen, V. 2005. Saavutettavuus on osallisuutta. Viitattu 27.10.2015 http://www.selko-e.fi/oppaat/hk05/hk05_saavutettavuus_on_osallisuutta.pdf

Pesola, K. 2009. Esteettömyysopas, mitä miksi miten. Invalidiliitto. Viitattu 3.11.2015. http://www.invalidiliitto.fi/files/attachments/esteettomyysopas_pdf.pdf

Salminen, A-L. 2003. Apuvälinekirja. Tammer-Paino Oy.

SFS- käsikirja 48-1 2010. Esteettömyys. Osa 1: Johdanto ja periaatteet tuotteiden, palveluiden ja ympäristöjen suunnitteluun. Suomen Standardisoimisliitto SFS. Helsinki: SFS.

Sikkilä, S. 2011. Rakennetun ympäristön esteettömyys. Kynnys ry, Kynnys konsultit. Vapaan sivistystyön esteettömyys 8.3.2011. Viitattu 6.11.2015. <http://www.kynnys.fi/vse/images/stories/saijasikkilanesityksendiat080311.pdf>

Työterveyslaitoksen www-sivut. 2015. Viitattu 16.11.2015. <http://www.ttl.fi/fi/ergonomia/Sivut/default.aspx>

Vilka, H. 2006. Tutki ja havainnoi. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Vaajakoski.

Ympäristöministeriö. 2014. Suomen rakentamismääräyskokoelma. Viitattu 28.10.2015. http://www.ym.fi/fi-fi/maankaytto_ja_rakentaminen/lainsaadanto_ja_ohjeet/rakentamismaarayskokoelma

LUPAHAKEMUS ESTEETTÖMYYSKIERROKSEN SUORITTAMISEEN

Olen Niina Kuusisto ja valmistumaisillani fysioterapian koulutusohjelmasta. Suoritan nyt tällä hetkellä opinnäytetyötä, jonka olen saanut tilauksena yksityishenkilöltä. Työni tarkoituksena on kartoittaa niitä liikkumisen esteitä, joita pyörätuolin käyttäjä kohtaa asioidessaan Kokemäen palveluissa. Pyörätuolia käyttävän henkilön näkökulmasta esteettömyys näkyy mm. turvallisuutena, toimivuutena, tilan tai rakennuksen sopivuutena käyttäjän tarpeisiin nähden sekä viihtyvyytenä. Pyrkimyksenä on tuottaa tietoa tilan esteettömyydestä ja palveluiden saavutettavuudesta.

Menetelmänä käytämme esteettömyyskierrosta (kävelykierrosta) yhdessä pyörätuolia käyttävän henkilön kanssa toimi- tai palvelupisteessänne.

Opinnäytetyö on kokonaisuudessaan julkinen. Suorittaminen ei aiheuta kustannuksia kummallekaan osallistuvalla osapuolella. Opinnäytetyön tekijä sitoutuu toimittamaan halutessanne kirjoittamansa raportin tekemästään työstään. Raportti saattaa sisältää esimerkiksi toimenpide-ehdotuksia, jotka tukisivat esteetöntä asiointia.

Vastuu opinnäytetyön tekemisestä ja tuloksista on opiskelijalla. Ammattikorkeakoulu vastaa työn ohjauksesta, seurannasta ja työn riittävästä laatuasosta.

Toteutuksen suunniteltu ajankohta sijoittuu elo-syyskuuhun 2015.

Luvanhakijan tiedot

Opinnäytetyön tekijä: Niina Kuusisto	
Tekijän koulutusohjelma: Fysioterapia	
Puhelinnumero: 045 853 9392	Tekijän sähköpostiosoite: niina.kuusisto@student.samk.fi
Oppilaitos: Satakunnan ammattikorkeakoulu	
Ohjaava opettaja: Hanna Tuominen, 044 710 3476	
Oppilaitoksen osoite: Maamiehenkatu 10, 28500 Pori	

Allekirjoitukset

Annan kirjallisen suostumukseni esteettömyyskierroksen suorittamiseen.
Yritys/toimipiste: _____
Paikka ja aika: _____
Yrityksen/toimipisteen edustajan allekirjoitus: _____
Hakijan allekirjoitus: _____
Tätä sopimusta on laadittu 3 kappaletta, yksi kullekin osapuolelle.

ESTEETTÖMYYSKARTOITUS

Asiakaspalvelutilojen esteettömyys

Kartoitettava kohde: _____

Päivämäärä: _____

Tarkastaja(t), nimi ja yhteystiedot: _____

ARVIOITAVA KOHDEARVIO (1=huono,
2=tydyttävä, 3=hyvä)

KOMMENTIT / KORJausehdotukset

1. Rakennuksen saavutettavuus

- sijainti, liikenneyhteydet 1 2 3
- etäisyys julkisen liikenteen pysäkille 1 2 3 etäisyys ____m
- kulkuyhteyden esteettömyys pysäkiltä 1 2 3
- taksin pysähtymispaikka pääovella 1 2 3

2. Pysäköintipaikat liikkumisesteisille

- etäisyys pääovesta 1 2 3 etäisyys ____m
 - esteetön kulkuyhteys sisäänkäynnille 1 2 3
 - koko (leveys min. 3600mm) 1 2 3
 - lukumäärä, riittävyys 1 2 3 lukumäärä ____kpl
 - havaittavuus, merkitseminen 1 2 3
- (merkintä pylväessä ja asfaltissa)

3. Kulkuyhteydet ulkoalueella

- kulkureitit; pinta kova, tasainen, luistamaton 1 2 3
- vapaa leveys (1500 – 2300mm suositeltava) 1 2 3
- vapaa korkeus (2200mm suositeltava) 1 2 3
- havaittavuus (selkeä reuna, valaistus ...) 1 2 3
- pyörätuolille ja rollaattorille soveltuva kulkuväylä 1 2 3
- ulko-opasteiden selkeys, kontrastit, valaistus 1 2 3
- valaistus riittävyys, kattavuus, 1 2 3

häikäsemättömyys**4. Sisäänkäynti**

- havaittavuus (kontrastivärit, valaistus, ei törmäämisvaaraa lasioveen, talo-opasteet) 1 2 3
- pyörätuolilla pääsy pääsisäänkäynnistä 1 2 3
- jos muu sisäänkäynti, opastus 1 2 3
- oven edessä 2mx2m vapaata tilaa 1 2 3
- sisäänkäynti katettu 1 2 3
- kutsupainike sisäänkäynnin yhteydessä 1 2 3
- luiska (kaltevuus max. 8%, luistamaton) 1 2 3
- käsijohteet portaissa ja luiskassa molemminpuolin 1 2 3
- kynnyks (max. 20mm) 1 2 3
- oven vapaa leveys (min. 850mm) 1 2 3
- oven avaamisen helppous 1 2 3
- tuulikaapin tilavuus, kääntymisympyrä 1500mm 1 2 3
- opastuksen selkeys 1 2 3

KOMMENTIT / KORJausehdotukset

5. Sisätilat

- valaistuksen riittävyys ja häikäsemättömyys 1 2 3
- värikontrastit sisustuksessa, kalustuksessa 1 2 3
- selkeä, häiriötön kuuluvuus, ei taustamelua 1 2 3
- tiloissa induktiosilmukka ja sen tunnus 1 2 3
- allergisoivat kasvit tms. (kts. täyttöohjeen lista) 1 2 3
- liikkumisen helppous yleisesti 1 2 3
- kulkuväylien leveys (1500-1800mm) 1 2 3
- hissi 1 2 3
- (min. mitat 1400x1100mm, oven leveys min. 900mm)
- hissin painikkeet (kohonumeroitu, erottuvuus taustasta, uloskäyntikerroksen painike koholla, korkeus lattiasta 900-1100mm, äänisignaali) 1 2 3
- hissin oven edessä vapaa tila 1500x1500mm 1 2 3
- portaat (reunan kontrasti, käsijohteet) 1 2 3

KOMMENTIT / KORJausehdotukset

- wc-tilojen riittävyys	1 2 3
- wc-tilojen selkeä merkitseminen	1 2 3
- wc-tiloissa kääntymispyyrä 1500mm	1 2 3
- wc-istuimen vieressä vapaa tila min. 800mm	1 2 3
- wc-istuimen vieressä kääntyvät käsituet	1 2 3
- paperirullan ja biden sijoitus max 300mm istuimesta	1 2 3
- pesualtaan korkeus säädettävä tai 800mm	1 2 3
- palvelupisteet helposti havaittavissa	1 2 3
- palvelupisteissä ei taustahälyä	1 2 3
- mahdollisuus induktiosilmukan käyttöön	1 2 3
- onko induktiosilmukka testattu?	1 2 3
- riittävä valaisu, pinnat heijastamattomia	1 2 3
- palvelupisteissä lainattavia lukulaseja	1 2 3
- palvelutiskejä seisoen ja istuen asioiville	1 2 3
(korkeus seisomatiski 1100mm, istumatiski 700-800mm, syvyys istumatiski min. 600mm)	
- palvelupisteissä paikat apuvälineille	1 2 3
- palvelupisteelle pääsy pyörätuolilla	1 2 3
- opasteet, kyltit suurikokoisia	1 2 3
- aulassa eri korkuisia istuimia (noin 300mm-500mm-600mm)	1 2 3
- vuoronumeroautomaatit ym., selkeästi erottuvia, korkeus 850-1100mm	1 2 3
- esitehlylyt jne. max korkeus 1300mm	1 2 3
- henkilökunta; riittävyys, avuliaisuus	1 2 3
- palohälyttimiä riittävästi	1 2 3

- pelastussuunnitelmassa huomioitu toimimisesteiset	1 2 3
- poistumistie-opasteet selkeät ja valaistut	1 2 3

6. Sähköinen asiointi

- toimipaikalla on verkkosivut tai -palvelut	kyllä___ ei___
- verkkosivujen tai - palveluiden soveltuvuus näkövammaisille on testattu	kyllä___ ei___
- verkkosivuja päivitetään säännöllisesti/on nimetty vastuuhenkilö	kyllä___ ei___
- toimipaikalla on tekstiviestipalvelu	kyllä___ ei___

YMPÄRISTÖ ON MEILLE KAIKILLE YHTEINEN, JOTEN SEN TUULSI MAHDOLLISIMMAN HYVIN PALVELLA MEITÄ KAIKKIA, RIIPPUMATTA TOIMINTAKYVYSTÄ, KOOSTA TAI MUUSTA OMINAISUUDESTA.

LIIKKUMIS- JA TOIMINTA ESTEISIÄ HENKILÖITÄ OVAT NE JOIDEN KYKY LIIKKUA JA TOIMIA ITSENÄISEN ON SAIRAUDEN TAI VAMMAN TAKIA HEIKENNYHT VÄHIAIKAISEN TAI PYSYVÄSTI.

RAKENNUS ON ESTEETÖN SILKON KUN SE ON KÄYTTÄJÄLLE TOIMIVA, TURVALLINEN JA MIELETTÄVÄ, JA KUN RAKENNUKSEEN JA SEN TILOIHIN ON HELPPO PÄÄSTÄ.

ESTEETTÖMYYS MERKITSEE TURVALLISUUTTA JA LAATUA.

SE KERTOO AJATELUTAVASTA, OIKEASTA ASENNEESTA JA ERIHALLISUUDEN HUOMIOON OTTAMISESTA.

ESTEETÖN YMPÄRISTÖ EI EROTTELE IHMISIÄ TOIMINTAKYVYN PERUSTEELLA,

ESTEETTÖMYYS EI YLEENSÄ MAKSA RAKENNUKSEEN VAIHEESSA "ESTEELLISIÄ" ENEMPÄÄ.

TOIMINTAKYKY RIIPPUU MYÖS YMPÄRISTÖN JA TUUTTEIDEN SUUNNITTELUSTA JA TOTEUTUKSESTA.

HYVIN TOTEUTETTU YMPÄRISTÖ HELPOTTAA KAIKKIEN IHMISTEN PÄIVITÄISIÄ ELÄMÄÄ, KUN TAAS AIHTAAT TILAT JA KULKUVÄY- LÄT TAI ESIM. HUONO VALAISTUS VOIVAT AIHEUTTAA HANKALUUK- SIA KENELLE TAHANSA.

MONET IHMISET OVAT KUITENKIN TÄYSIN RIIPPUVAISIA YMPÄRISTÖN ESTEETTÖMYYDESTÄ.

OLEN KOKEMÄELLÄ ASUN PYÖRÄTUOLILLA LIIKKUNUT NAINEN. LÄHDIMME KARTOITETTAVAN ESTEETTÖMYYS TILANNETTA KOHMEEN KOKEMÄELLÄ SIJAITSEVAAN LIIKKEESEEN.

MUKANA OLI FYSIOTERAPIAOPASKEHJÄ NIINA KUUSISTO, JOKA TEKEE OPINNÄYTETYÖNSÄ ESTEETTÖMYYDESTÄ, SEKÄ AVUSTAJA KAIRANI COMPI.

KOhteina oli apteekki, ALKO ja S-MARKET.

ASIOIDESSANI EDellä MAIMITUISSA LIIKKEISSÄ, ARVÄLÄINENÄNI ON MANUAALIPYÖRÄTUOLI, AUSTAJA KOIRA SEKÄ AUSTAJA.

KOhteisiin KULJEN INVATAKSILLA.

APTEEKKI

SISÄÄNKÄYNTI APTEEKKIIN ON ERITTÄIN HANKALA.

LUIKKA ON KYLLÄ OLEMASSA MUTTA SIINÄ ON KYNNYS, EIKÄ SE OLE TARPEEKSI LEVEÄ JOTTA SISÄLLE MENO SUJUISI ONGELMITTA.

SISÄLLÄ, HYLLYJEN VÄLISSÄ TUOLILLA LIIKKUMINEN ONNISTUU HYVIN.

PALVELUTISKI ON SOPIVAN KORKUIINEN MUTTA SYUHYTTÄ EI OLE RIITTÄVÄSTI. HENKILÖKUNTA ON HYVIN PALVELUALTIISTA.

ALKO

SISÄÄNKÄYNTI OLI KATUTASOISSA EIKÄ KYNNYSTÄ OLLUT JOTEN LUIKKA EI TARVITU. OVI OLI "TAVALLINEN OVI" JOKA OLI MELKO RASKAS AVATA, EIKÄ MAHDOLLISUUTTA OVESTA ITSENÄISESTI KULKEMISEEN OLSIKAAN, VARSINKAAN JOS SISÄOVIKIN ON KIINNI KOSKA ETEINEN ON TUDELLA PIENI.

PALVELUTISKI OLI HYVÄ KOSKA SIINÄ OLI "NCSU/LASKU" MEKANISMI.

SISÄTILOISSA ON RIITTÄVÄSTI TILAA LIIKKUA, PÄÄTYKÄYTTÄVÄÄ LUKUNOSTAMATTA. HYLLYT OVAT HIILAN LÄHEKKÄIN.

S-MARKET

ENNEN SISÄÄNKÄYNTIÄ ON KOIVA ASFALTOITU "YLÄMÄKI" JOSSA TARVITSEN AUSTAJAN TYÖNTÖ APUA TAI COMPIKSEN VETO APUA. TOSIN TUOLINI OMINAISUUDET (SÄÄDÖT JA ERITYISSELKÄÖSÄ) TEKEVÄT TUOLISTANI HYVIN TAKAPAIKKISEN JOTEN KOIVATKIN YLÄMÄKI ON HANKALA ITSE KELATA. VARTALON TAIVUTUS ETEEN EI KELATESSA ONNISTU.

SISÄÄNKÄYNNISSÄ LEVEÄT LUKUOVET JA TILAVA ETEINEN. ISO PLUSSA! SISÄLLÄ KÄYTTÄVÄT OVAT LEVEÄT MUTTA NIILLE ON JÄTETTY TAVARANPURKULAATIKOITA JA LAUJOJA JOTKA HAITTAAVAT LIIKKUMISTA.

PAKASTEALTAAT OVAT KORKEAT JA SYVÄT.

KASSALLA TAVARAT SAIVN KYLLÄ NOSTETTUA HIIHMALLE MUTTA MAKSETTUAM EN SAANUT MIITÄ HIIHMAN TOISESTA PÄÄSTÄ KUNNOLLA OTEITUA.

HEDELMÄVAARAKKA EI OLE LASKETTU RIITTÄVÄN ALAS.